

'Nazarín' van Luis Buñuel

Gepubliceerd: 14 mei 2008 17:32 | Gewijzigd: 21 mei 2008 16:38

Door Bas Blokker

Het Filmmuseum heeft een programma samengesteld rond de Spaanse regisseur Luis Buñuel (1900-1983). Vooral de vertoning van diens Mexicaanse films is een groot geschenk. Dit deel van Buñuels oeuvre is minder bekend dan zijn latere Franse werk, maar zeker zo goed, zo niet beter. Buñuel was naar Mexico uitgeweken omdat hij in het Spanje van Franco geen ruimte kreeg om zijn messcherpe, radicale en surrealistische ideeën te verfilmen. In het commerciële Mexicaanse filmsysteem kon dat wel.

Nazarín

In de zaal komt iemand uitleggen dat er een tijd was dat Luis Buñuel als groot filmer gold en dat *Nazarín* een van zijn meesterwerken is. Hoe goed bedoeld en waar ook, zulke opmerkingen maken alleen maar duidelijker hoe ver Buñuel is weggezakt in het artistiek bewustzijn van de 21ste eeuw. De aanwezigheid van zo'n twintig mensen in de zaal, op een zonnige middag in het Amsterdamse Filmmuseum, kun je naargelang je gemoedstoestand opvatten als bemoedigend, dan wel als bevestiging van de ellendige achterstand van Buñuel op de kopgroep van de erkende maestro's: Fellini, Bergman, Hitchcock.

In het begin van *Nazarín* voel je het ongemak in de zaal. De film is uit 1959 en, verdorie, de acteerstijl oogt al even gedateerd. Theatrale mannen zeggen pontificale zinnen en tot overmaat van ramp gaan twee prostituees die zo uit Toulouse Lautrec lijken te zijn weg gestapt, elkaar te lijf. Maar daarna begint het te golven en te zwieren. De priester Nazarín verbergt een van de gewonde prostituees in huis en moet vluchten als zij het huis in brand steekt. Als hij haar later tegenkomt, bij een andere, door wanhopige lusten voortgedreven vrouw, zien zij hem voor een heilige aan. Die status wordt bevestigd doordat een doodziek meisje geneest na zijn gebed. Nu besluiten de twee vrouwen hem te volgen.

Zijn katholiek geloof botst met het katholieke bijgeloof van de twee vrouwen. De prostituee bestookt hem met vragen: „Weet je dat je dood bent als je sterft? Hoe worden wij geboren en waarom komt een kip uit het ei en lijkt hij op een kip? Waarom brengen drie gieren ongeluk en twee gieren geluk? En waarom zijn muizen zo klein en intelligent en koeien groot en stom? Waarom wordt een ziel gered als je een priester geld geeft?”

De film, zei Buñuel zelf, is pro- noch anti-katholiek. Als niet-gelovige heeft hij zich in veel films op de katholieke instituties en dogma's gestort – waar deze vragen een losgewaaide echo van zijn. Geen wonder dat zijn films altijd als subversief werden ervaren in het streng-katholieke Spanje en lange tijd verboden zijn geweest. In het veelheidenser-katholieke Mexico heeft Buñuel nooit ideologische problemen gehad.

Maar hoe prikkelend de subversieve inhoud van de film ook is, de verbeelding ervan maakt van Buñuel pas de grootse filmer die de inleider introduceerde. Er is een scène waarin een boer door een legerkapitein wordt teruggestuurd omdat hij vergat de officier en een priester te groeten. De boer sjokt terug en neemt niets te vroeg en niets te laat zijn hoed af in het voorbijgaan. Het wordt bekeken vanuit het scheve standpunt van Nazarin, die daarna opstuift en de kapitein de les leest.

In Buñuels heldere beeldtaal wordt pas goed duidelijk hoe benepen de gangbare samenvatting van het surrealisme is. Een surrealist wordt doorgaans begrepen als iemand met oog voor het absurde. Maar een surrealist, en zeker een groot surrealist als Buñuel, is iemand met een oog voor het ongerijmde. Hij legt verbanden die logica en empirie tarten, zonder te zoeken naar de lach of naar symboliek. Zeker dat laatste niet, daar had Buñuel een hekel aan. Als in *Nazarin* het beeld van een voet overvloeit in het beeld van een kerk met twee torens, dan is dat een overvloeier uit het ongerijmde. Zoals je bij een wolk die voor de maan langs drijft, kunt denken aan een scheermes dat een oog door snijdt.

T/m 22 juni Filmmuseum, Amsterdam. Inl. www.filmmuseum.nl

 [Print artikel](#) [Mail artikel](#) [Mail/tip de redactie](#)

[advertentie]

